

штерн у болним часовима свога штајнеријанства, у великим часовима своје трагичне смрти. Као и Рилке, можда је још само у њој, у смрти личној, присној, приватној — могао да назре нешто елементарно, један стварни посед и досегнуће, најстварније до чега је човеку дано да дође.

СТАНИСЛАВ ВИНАВЕР

NIKOLA ŠOP: ISUS I MOJA SJENA¹

Првом збирком, првим махом потврђује Г. Шоп две основне поставке лирике. Прва је: да се свака продубљења лирика уздиже на основици религиозној. Друга, да лиричари не црпу из догађаја, него из сећања, ближих, даљих, сасвим далеких. Писац ових редова чуо је у два маха како Г. Шоп, спонтано, ~~тумуши~~ на истоветан начин генезу својих песама: »Прије него ћу ту пјесму писати, сјетио сам се...« У оба случаја он се био сетио неке необично лаке, танке, мршаве ствари; мршаве као сенка; у што се уосталом и претвара све што је сећање. Лиричари раде са сенкама.

~~Неки читаоци стекнују да ћемо у блиским сећања Г.~~ Шопа неизоставно убројити поезију француског песника Ф. Жама. Извесно је да се Г. Шоп сећа Жама; али он није син Жамов, он је син удаљенијих сенки. Г. Шоп није уопште велики и марљив читач. И није до данас научио језик старог Ф. Жама, који му је, ако се не варамо, писао баш на том језику писмо. Можда ћемо одвише лектире приписати Г. Шопу ако као његова важнија сећања споменемо мртве, *nos seigneurs les morts*, како је писао не Ф. Жам него М. Барес, ~~споменемо~~ уз Францискуса из Асиза Јакоба Санцаџара. Сигурније од свега тога је међутим он~~о~~ из још дубљих царства сенки; сећања Г. Шопа повлаче врло много од древних латинских песника. ~~На~~ ^{Тимо} ~~чим~~ текстовима је он ~~мерају~~ изучавају синтаксу и стил ^{глази} ~~свога стручног језика, али из чијих душа~~ је примио ону ^{једне који су} сеновито танку ~~мужику~~ домаћих и буколичких расположења, која настају у трави, над водом, међу овцама, ~~али~~ ^{из} којих се расположења, затим, земља види мајушна као вертеп, док све што је око ње чини велико, бескрајно небо. ^И ~~и~~ ^у сећања ^{богија} је испод старог свог шешира, Г. Шоп. На врх вршка прстију се диже тај растом тако малени поет, ~~који~~ ^и слично оном добром човечуљку који је способом зачепио судић пастирчета да му

¹ Redovno izdanje Matice hrvatske, Zagreb, 1934

ија друштвени,

100

7 Ноя венчале се кога

засуну ѡ охору селваж зграи с селваж граи.
зоналности и биологија ^{с тим} зупака рекордна с
тиме сушаве. Селваж, ѡ зграи одбацивале наше
и гравитационе наставе, а и беше исклучена општина,
која селваж спроведе селважа и биљка, која
која општина и мештај беше од чиста Рога
са чиста зонална. Т. чиста ѡ зупака рекордна, потој
и елигабаја арти, који ѡи имају спроведе
зонални се селваж, зупака ~~зупака~~ рекордна општина.

Зонални. Он зупака селважаде нејзини
небанеји чиста артификација, која нејзини
небанеји химиконструкции артификација.

Он се нашејемо перспективија, која
се чиста, настала са садашњија панда, где
куја. Селважаде селваж, чиста суп
~~зонална~~ ѡ, охору и куп подземија
~~зонална~~ селважаде зонални селваж
~~зонална~~ беше. И дешају рапортажи
беше зонална не чиста и куп подземија: и то

X

so much confusion drags Ray & a few
at which are liable to damage road up-
the river, Ray is liable to ^{damage} damage
overdue without delay. Because opposition
now in progress. More resistance &
resist ^{weak} with new & old names appear,
Cobaltine nut above & sulphur, ~~water~~ no-
teworthy, rises as high, at first on
^{water on rock} flatter ^{high} & stony country, no the
highest above Ry. for miles > of-
ficially bruyant & ~~water~~ seizable
very gradually. At Cobaltine, & Kincardine,
means of transportation are many & various.

In Kincardine & water country ~~water~~ sea
shallow navigation possible can
^{navigation} (Ry. & junctions ^{canal} & ^{navigation} & ^{navigation} can
to about east, has Lake Huron, Bridge
to Guelph, from the catchment area
is very narrow, ~~water~~ ^{navigation} pure & narrow
between ^{navigation} & ^{navigation} ^{navigation} & ^{navigation} ^{navigation}
lakes ^{navigation} & ^{navigation} ^{navigation} ^{navigation} ^{navigation} ^{navigation}
between ^{navigation} & ^{navigation} ^{navigation} ^{navigation} ^{navigation} ^{navigation}

змија не уђе у воду — да ~~и~~ собом покрио новине, како Исус не би из њих прочитao покоре које чине људи. ~~С~~е Г. Шоп утонулих митских времена, кад се верско и сујеверско мешало с помоћу поезије и богова; кад су животиње имале бесмртну душу; кад су небо и земља били везани финим грбавим мостићима; ~~и~~ кад се преко ноћи враћале ~~и~~ у тор добрих и сиротних својих домаћина овце које су изгореле; кад су проблеми економије и друштва били тако једноставни да нису обраћивани ни у поезији ни у прози; кад је унутрашњи живот пратио спољашњи као сенка тело.

Толико о сећањима Г. Шопа. А религиозна основица његове лирике јесте једно мајушно хришћанство. Тако мајушно да у њега нису стале цркве и звоници, догме и монашке регуле, катихизиси и апологије, схоластика и аскеза, скепса и медитација о смрти. Тако је малено то хришћанство да га песник носи, место сата, у малом цену свог малог капутнца, али га носи увек, већ и стога што тако ретко мења свој капутнић. У том маленом хришћанству има у маленим мерама — ни херојским ни мартирским — од правог сиромаштва, од праве једноставности, од праве усамљености. Од усамљености у којој се говори онда упрощенији језик, којим се некада све исказивало ~~песније;~~ мужа овација код Вергилија, ~~бездразни~~ песовке код Теокрита, филозофске поставке код Емпедокла.

Г. Шоп се у својим песмама врло простодушно и врло простијим језиком исповедао. Али при том није ~~важи~~ увек ^{умислио} на читаоце, и остало је за читаоца нејасно: у каквој сразмери су у тој буколичкој и богољубивој поезији, урођени религиозни мистицизам Шопа човека, и стечени религиозни стил Шопа песника. Да ли Г. Шоп сматра да је све главно речено човеку једном за свагда кроз Нови завет, или се човеку главно казује постепено, кроз његову душу? У каквој сразмери стоји општење песниково са Христом кроз религију, и општење са Христом кроз машту? И да ли је општење његово са предметима без свести и животињама без говора, да ли је то само наслеђе из традиције великих католичких монаха-песника из средњег века, или је то и једна ~~богатија~~ енергија данашњег човека који је ~~р~~ сазнао да скрушеност и милост ваљају ~~данас~~ ^{веку} ~~и~~ своју до смерном хришћанском духу свом, или више по ~~одјака~~ једној паганској симболици нечега тајанственог у човеку ^{у супровом} што никад не спава, што са сунцем и месецом долази с ~~дружење~~ неба и с њима бежи у небо. Г. Шоп је дао у Панегирику ^{и уредијелима} (I део) прворазредну уметничку обраду тајанствене везе свих бића земаљских са сенком, обрадивши ингениозно заиста загонетан немир петлова који прола-

мају ноћ крицима, питају ње узајамно: »зашто о поноћи, кад мјесец... стигне до зенита, на свијету више ни једне сјене нема«.

Кроз читав циклус, из песме у песму понекад, појављује се у овој књизи песника сенка. Песник је облачи и спушта са себе, као »црни плашт«; голе ноге »њене^(гладе)«, скрива својом сенком; у часу потиштености »једва одвлачи своју сјену с пода«. Има нечег прадавнашње тамног у том животу са сенком. Али има и нечег католички искусног, опробаног, и од увек скупо плаћаног у том раздавајању човека на своју сенку и на неки инфериорни остатак себе. ~~који, такав, пописан~~ несташно поскакује уз сенку, одрешен некако да се сме понашати како му дође, да се сме чинити и пјан и јуродив, да сме казати Исусу што Исус никад не би казао њему.

~~Песни~~ Г. Шопа резултат^у сложених околности спољних и унутарњих. Г. Шоп^и Босанац, ~~дома~~ из земље у којој су, по историјским стицајима, и вере и вероисповедања врло подвлачена и практикована, ~~и~~ где је сва хришћанска раја ~~живела~~ живела са својим манастирима и монасима. О томе су видни трагови у карактерима и навикама људи, до данас. О томе су видни трагови у књижевности даровитих синова Босне. ~~и~~ Даље, Г. Шоп је католик, и, као сви католици, са нечим од католицизма добар католик. Њега је, изгледа, задобила у детињству баш црква и миса. Католичка црква, ~~и~~ мудрије него православна, казује појмове и поруке на једном за обичај свет апсолутно неразумљивом језику. ~~и~~ (Г. Шоп одабира као једини стран језик који га занима, латински језик.) Иста та католичка црква ~~осталим~~ у себи, напротив, врло је приступачна и деци. Њени кипови и слике нису иконе; то су приче и мала позоришта, претрпана наивним детаљима, примитивно дирљивим и безазлено комичним; и, на једном месту, одједаред, дубоко човечна и умиљно тужна. ~~и~~ То је тачно узорак многих песама Г. Шопа: на првом плану мала сцена, ~~и~~ прича за одрасле и за децу, а у позадини нешто од чега се напрасно буде сви који дремају уз поезију или молитву. ~~и~~ Даље, Г. Шоп, после скроз католичког Јајца и крајишничке Бањалуке, пребацује се, као дечак шестог разреда гимназије, право у Београд, и остаје у Београду до данашњег дана. То је једно ~~и~~ силовито укрштање.

~~Г. Шоп~~, сиромашан пореклом као убого његово брђанско сеоце, сасвим једноставан животом, ~~и~~ долази у послератни Београд, који, слобеднији но икада, расте и густи као млада шума. ~~и~~ Но ~~и~~ у јавним и тајним својим способностима: у начину запажања, у духовном напону, у језику. Г. Шопу је урођен спорији ритам мисли и речи; њему је урођен један осмех који носи у себи дечачку плашљивост, и католичку мудрост да се увек с плашљи-

✓ Млада Ђенад и његове вјешти се

Л ка
граде,

Мај ослепотик
и штакору

Војводине, ре-
гиону

надежија

Установе са
дома, а око

✓ T. Шоп

Δ T. Mon noha y eadu oddja. Beundo dianu uroba
gyur se jigna t'jumonbocu sa k'ji ganae ne
mazi bune tiffu, na mi rechay. Na lembas upn
monbocu upnroje y T. Monz sipp uj beundu reda-
bocu op ch'ia nua rodu lejje, nua rodu ch'ia
rac na mazus upnopal. T. Mon x'ya naunus tra-
gak redabocu op pa'cha, og comitudo, op h'wet'kun
noboru ch'wachu u rodu, og ap'monbocu y
caranobay, q'ebay, k'wib'cay. On je' nedabucan
uy q'jat'ewa, jip ux una y c'hasay, "jip je' 3
w'ra u q'jat'ewa q'jumalnu y'poc'wabu q'noe
k'ji nunaq d'poc'wabu te obesute. D'edja, a
w'la w'ya aw'ya T. Monz p'yejwam to y'poc',
w'cata q'jat'ewa ujaj y'p'ca'waw ch'aypu
onutu uj'wata, u'wata uj'wata, u'wata
w'ra uj'wata, u'wata, u'wata. C'w'ye
w'ya, uj'wata y T. Monz u k'wachu ujate-
bocu, beundu y'poc'wabu op ch'ia obosu-
w'ra, u beundu, adu obosocu w'ra
u'wata, q'jat'ewa obosocu y'poc'wabu abujim
d'eb'ay, a u'wata caru c'ellon, a u'wata caru
w'ra u'wata obosocu u'wata eede.

T. Mon y'p'ca'waw ch'aypu

p'yejwam ob'ay. On re onurabu mi manay, na
k'wachu, na testaka. On re onurabu w'ra ne
t'jumel' u'wata w'ra. On re ob'ay y'p'ca'waw

вошћу треба смејати; њему је урођено једно извесно не- противљење злу; он врло ретко и врло наивно протестује, па и ~~и~~ протест убрзо тоне у ~~некој~~ пасивности, ма колико да ствари и даље изазивају на отпор. На све то је налетео Београд. Г. Шоп, који се ни злу не противи, није се ~~задовољио~~ Београду противио, ~~а~~ Трагови тога сусрета су видни на делу Г. Шопа: маштом је ~~у~~ јача Босна; кри- ~~тничко~~ уобличавање је водио Београд. ~~и~~ Даље, већ споменути стари латински песници, она строга кла- ~~сичност~~ чност која је имала дисциплину поезије — ~~и~~ тих пе- сника је Г. Шоп научио да је поезија пре свега у скри- веним и новим асоцијацијама ствари, које се асоцијације, затим, не казују у првом реду поређењима, него конста- тацијама оног што се поетски збило и остварило. Г. Шоп је веома обдарен да на новом плану суочава ствари и асоцира их. ~~Речитатив~~ »као, као« песника, које је свело по- езију на виртуозност, на асоцијације често блештаве, али од којих ~~се не управи~~ поезије — толико је то савладано и ретко код Г. Шопа да он можда сам не зна колико, не зна колико је он у сјајној традицији старих Латина, колико је прилегао да ради ~~и~~. Не по- средно, него непосредно; не поређење једног са другим, при чему се често не зна које које носи, него оно што собом јесте и пренесени и непренесени смисао, одређено име, стање, клима, радња на поетском плану. Г. Шоп има веома много строфа, и читавих песама без иједног поређења. Из такве песме наводимо део:

*Свјеж је, сесирице, у хладној гори сир.
Благ је, сесирице, у долу овчији мир.*

*Над њим ћросиране уши разайне магарад,
И овцама уснулим ћрави дубок хлад.*

*Сесирице, зашто ћи је клонула сад глава,
Овчији мир ће и ћебе да усіава.*

У детињству свом заволео је Г. Шоп, као и сва деца, оно што је добри Бог дао. ~~и~~ То је у завичају и породици ~~и~~ било сиромаштво, игноровање друштвених потреба, забава са играчкама божјим које не стоје ништа. У таквим околностима се њему открило да је маштар. У таквим околностима је њега обасјала тајanstvena светлост духа, и он тај дан и час и природни декор не заборавља. Он живи у Београду, али носи у себи онај босански вертеп: воли сламицу, оскудицу намештаја и одела, воли кућицу која се не закључава и у коју се, као река, улива друм ~~и~~ доко- ник и авантуриста. А изнад вертепа, увек блештава звезда, која раскошно дели сенке.

*— Икошапанскога дуга, ~~и~~ чакају *и*, чакај воле Кисију.*

Задруга чланак
Књига о књизи и речи —
с тога времена, када се

Затворивши у себи тај вертеп затворио је Г. Шоп и један задатак и једну вољу. Ево књиге из година ~~изједи~~ између његове младости, а ипак је то лирика у којој нема страсти и афеката. Има у тој књизи живота, има и циклус о девојци, а нема ни страсти ни афеката. Значи да је та књига покушај обрасца једног спиритуалног живота. Спиритуалност живота са много статике; спиритуалност без филозофског погледа на свет, без сваког јачег мисленог напора; задатак и воља су у том да се уметнички конкретише свакидашњица онакву је добри Бог дао. Писац те књиге није борац, није бунтовник, није љубавник, али није ни монах ни аскет. Шта ~~не~~ Где други песници, па и монаси, кажу: пожуда, чежња, оков, мржња, мука, грех, освета, победа, Г. Шоп каже: врата, кров, окно, овца, понедељак, петао, слушкиња. ~~Молитви~~ Г. Шоп ~~не~~ је у првој књизи све своје енергије употребио на то да положи свако оружје тела и душе пред себом, пред девојком, пред животињама, пред Христом. И кад је бацио сва оружја страсти, он је искусио да то није немоћ, него да је то престиж, један интензивни мир који је чудесно осетљив за све што је религиозно, поетско и инвентивно у свету и међу свима стварима. Г. Шоп се у овој књизи давао, али и задржавао. Није био прекомерно амбициозан, и није са првом књигом мешао другу и трећу. Отуда већ у првој књизи Г. Шопа важна одлика: књига његова има атмосферу, једну, један хоризонт, једну климу, књига није низ песмица, него је целина, мали један мистериј, са лицима делом из Нојева ковчега, и делом из царства сенки. Морао је бити спиритуално надахнут тај Шоп кад је успео дати нам и гозбу, и вереницу, Христа на земљи, а никоме се од њих лице не види. Песник покушава и да је интиман са девојком, али она ни лица ни гласа нама. Гозба је начињена од тањира, гробла кондира, од речи што се чују »дубље и дубље«, од сјаја чаша, од гутљајем угашених крикова — али гозбари нису са лицима од меса. Христу се спомиње и шешир и ореол, и ухо, и новине чита, и вози се на ~~коњу~~ коњу Г. Шопа по Босни, и дрема — али човечанског лика нема тај Христос. Нико га очима не види. Баш као што ни »сиромашну вереницу« не види, док види њен благ осмејак, и види њену чежњу да постави »један тањур више«.

Неки црквенски људи су чинили примедбе негодовања циклусу песама о Христу. Па ипак је млади песник најлепшу своју носталгију испевао свом Исусу. Наслов једне од двеју диптихонски везаних песама јесте *Сам*. А сам је песник, а та дефинитивна самоћа је зато што је Исус отишао, и што га сад нема друкчије него у ~~небо~~ хлебу

Зар си ћи сад ћамо, у оном хљебу бијелом.

Зар ћамо, са својим срцем, душом, својим ћијелом.

У своме незадовољству, са својом сумњом и слутњом, ~~песник~~ чини малу демонстрацију фратрима који чувају ~~хлеб~~ сакрамент, и траже да песник скида капу том Исусу у »злато окованом«:

*И ево, све чешће ја заборављам
у ћролазу да ћи скинем капу,
у насној ноћи, кад се журиш сам,
са свежњем вечере о штаљу.*

А у том свежњу је парче оног црног хлеба крај којег људи сневају о Исусу. Те тако у другој песми имамо један таман, уједно брујан акорд умилне љубави између сиромашног света и њихова Бога:

*зажелећи нећу ништа више:
само да загрлим хљеб црни и чујем у њему
твоје срце и твоју душу како дише.*

Шта се може замерити песнику који је почовечио дух Христов до другарских односа са човеком, и затим га пометафизично до мистериума претварања свих хлебова, ~~и ујмах~~, у тело Христово, и до загрљаја с Христом кроз загрљај с хлебом најушним!

Са последњим низом песама, које се зову *молитве*, покушао је Г. Шоп да мистериј свој веже за садашњицу, ~~и~~ најактуелнију, за беду и стид људи, па и животиња, што немају рада. Мало схематички тачно је изрећао предмете: фабрике, слушкиња, богаташи, сељаци, волови; и у доследности своје туге отишао тако далеко да завршина песма има тему: »Молитва да не будем више пјесник«. Наравно, људи зборе, а Бог зна шта ради, и неће дати да Шоп не буде »пјесник«.

Али има нешто што Г. Шоп заиста не може остати. Кроз примитивни свој мистицизам и пасивну славенску носталгију, он је са овом књигом врло оригиналне добре лирике ушао у једну поезију у којој хвала Богу што је био, али у којој не може остати. Мали хришћанин ове збирке мораће од контакта са осећајима у контакт са истинама. Из низа песама, у поему. У поему о животу, или у поему о великому хришћанству. У поему о природном, или у поему о натприродном, или у једну и у другу, ~~јер~~, ма до којих далеких сфера гледали свет природно, иза по-

следње сфере почиње цео ~~Крст~~ свет окружавати нат-
природно. *Али умно*

~~Десет~~ шта дошло, ова прва књига Г. Шопа ићи ће
напред и вући снажно. Као оне симпатичне и јаке мале
баркасе што плове напред и вуку за собом далеко веће
лађе од себе.

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ
